

Valtakunnallinen sosiaali- ja terveysalan
eettinen neuvottelukunta ETENE

22.12.2010

ETENE KOKOUSMUISTIO 6/2010

Aika: Tiistai 7.12.2010, klo 12.00 – 15.30

Paikka: STM, Meritulli, Meritullinkatu 8, Helsinki

Osallistujat:

Markku Lehto, pj. 14:45 asti	x	Raimo Sulkava, pj.14:45 lähtien	x
Jäsenet:		Varajäsenet:	
Jaakko Heinimäki		Kirsti Aalto	x
Hanna Markkula-Kivisilta		Sirkku Siivonen	
Mardy Lindqvist	x	Nils Torvalds	
Harri Jokiranta		Arja Peiponen	
Kari Eskola	x	Harri Vertio	
Merja Miettinen	x	Matti Huttunen	
Päivi Rautava	x	Minna Raivio	
Heikki Vuorela	x	Raimo Puustinen	x
Tarja Hallikainen	x	Päivi Sinko	
Markku Niemelä	x	Risto Kortelainen	
Anne Niemi	x	Sakari Vanhala	
Irma Pahlman	x	Anna Mäki-Petäjä-Leinonen	
Helena Leino-Kilpi		Tarja Pösö	
Jyrki Jyrkämä	x	Helka Urponen	
Seppo Särkiniemi	x	Håkan Nordman	
Ilkka Kantola		Anneli Kiljunen	
Erkki Virtanen		Kirsi Ojansuu	
Sirpa Asko-Seljjavaara		Eero Akaan-Penttilä	
Cherina Dolk, osastosihteeri	x		
Aira Pihlainen, pääsihteeri			
Asiantuntijat:			
Pekka Järvinen	asia 3		
Virpi Vuorinen	asia 4		
Olli Loukola	asia 5		

1 Kokouksen avaus

Puheenjohtaja avasi kokouksen ja toivotti osallistujat tervetulleiksi.

2 Edellisen kokousmuistion hyväksyminen

Edellisen kokouksen muistio hyväksyttiin muutoksitta.

3 Ajankohtaista STM:n lainsäädäntötyössä Hallitusneuvos Pekka Järvinen

Järvinen esitteli stm:n ajankohtaisia lainsäädäntöhankkeita. Esittelyssä olivat terveydenhuolto-
laki, sosiaalihuollon lainsäädännön uudistaminen, sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämis-

tä, kehittämistä ja valvontaa koskevan lainsäädännön uudistaminen, laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen sähköisestä käsittelystä, sosiaali- ja terveydenhuollon asiakkaan itsemääräämisoikeutta koskeva säädöshanke, kotikuntalain ja sosiaalihuoltolain muuttaminen, lastensuojelulain muuttaminen, ikähoivatyöryhmän säädösvalmistelu sekä terveydenhuollon valtakunnallinen henkilökisterilaki.

Terveydenhuoltolaissa on koottu kansanterveyslain ja erikoissairaanhoidtolain säännökset yhteen lukuun ottamatta toiminnan organisointia. Lain tarkoituksena on entisestään vahvistaa potilaan asemaa. Lakiesitys on eduskunnan käsittelyssä ja se on tulossa voimaan 1.5.2011. Uutena esityksenä laissa on se, että erityisvastuualueen sisällä terveydenhuollon palvelujen käyttäjä voi hakeutua toiselle paikkakunnalle hoitoon. Hoitotakuusta täsmennetään nuorten mielenterveyspotilaiden hoitoon pääsyä.

Sosiaalihuollon lainsäädännön uudistusta valmistelee työryhmä, jonka tehtävänä on muun muassa selvittää sosiaalihuoltoa koskevien lakien kokonaisrakenne, soveltamisala ja sisällön uudistamistarpeet. Sosiaalihuollon lainsäädännön uudistamisesta on valmistunut väliraportti syksyllä 2010 (STM:Selvitys 2010:19).

Sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämistä, kehittämistä ja valvontaa koskevan lainsäädännön uudistamiseen on perustettu työryhmä, jonka tehtävänä on kuvata sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämiseen, kehittämiseen ja valvontaan liittyvä nykytila ja keskeiset ongelmat. Lisäksi työryhmä tekee esityksen kyseisen lainsäädännön pääasiallisesta sisällöstä ja arvioi säädöksen vaikutuksia. Asiasta tulee väliraportti vuoden 2011 alkupuolella.

Lakiin sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen sähköisestä kehittämisestä on tehty muutoksia, jotka koskevat potilaan suostumusta tietojen luovuttamiseen. Potilas voi kuitenkin milloin tahansa peruuttaa suostumuksensa. Lain valmistelu on tähän asti keskittynyt terveydenhuollon asiakastietojen sähköiseen kehittämiseen, mutta nyt ollaan siirtymässä myös sosiaalihuollon tietojärjestelmäpalvelujen kehittämiseen.

Stm:ssä työryhmä valmistelee sosiaali- ja terveydenhuollon asiakkaan ja potilaan itsemääräämisoikeutta ja sen rajoituksia koskevaa lainsäädäntötyötä. Lainsäädännössä on tarkoituksena koota yhteen asiakkaan ja potilaan itsemääräämisoikeutta rajoittavat säädökset yhteen lakiin. Säädöstyön ulkopuolella jäävät lastensuojelulaki, tartuntatautiin vastustamistyö ja oikeuspsykiatrien potilaiden hoito ja tutkimus. Säädösvalmistelussa selvitetään myös asiakkaan ja potilaan asemasta ja oikeuksista olevien lakien uudistamistarpeita.

ETENEn keskustelussa nousi esille se, että mihin lainsäädännön valmistelussa ETENEn tulisi keskittyä. Erittäin tärkeänä pidettiin sitä, että otetaan kantaa sosiaalihuollon lainsäädännön uudistamiseen ja itsemääräämisoikeutta koskevan lainvalmisteluun. Samoin nähtiin tärkeänä seurata ja arvioida terveydenhuoltolain voimaan tullessa asiakkaan ja potilaan valinnanvapauden toteutumista. Yleisesti ETENE haluaa olla aktiivisesti mukana stm:n lainvalmistelutyössä ja erityisesti silloin kun kysymyksessä on asiakkaan ja potilaan asemaa ja oikeuksia koskevia lainsäädäntöhankkeita.

4 Ikälain valmistelutilanne

Hallitussihteeri Virpi Vuorinen

Vuorinen korosti, että ikälain valmistelun käynnistymisen perusteena on se, että vanhuspalvelujen laadukas toteuttaminen ei ole onnistunut laatusuosituksilla. Vanhuspalveluiden toteuttamiseen tarvitaan lainsäädäntöä, jossa osa laatusuosituksien asioita nostetaan lain tasolle, luodaan edellytykset laadun valvonnalle ja kootaan yhteen ikäihmisten palveluita koskevia sää-

döksiä sekä vahvistetaan asiakkaan ja potilaan itsemääräämisoikeutta. Lakiluonnos on tarkoituksena saada valmiiksi kevään 2011 aikana.

Sosiaalihuollon lainsäädännön uudistamistyöryhmän raportissa korostetaan säännösten tarkistamistarvetta ikäihmisten aseman, oikeuksien ja velvollisuuksien osalta. Lähtökohdat liittyvät iäkkään ihmisen arjen turvaamiseen, hyvinvointiin ja voimavaroihin, osallisuuteen ja itsenäiseen suoriutumiseen sekä riittäviin palveluihin..

Keskustelussa jäsenet kiinnittävät huomiota siihen, mitkä ovat periaatteet, joiden perusteella iäkkäälle ihmiselle tehdään palvelusuunnitelma? Lisäksi keskusteltiin siitä, miten valmistelussa oleva ikälaki on suhteessa jo olemassa olevaan lainsäädäntöön? Ongelmaksi lain valmistelussa saattaa tulla ikärajan asettaminen ja olisiko ikärajan asettamisen sijasta tarkasteltava iäkkään ihmisen palvelun tarpeita?

5 Eettisten teorioiden tasot

Dosentti Olli Loukola

Loukola käsitteli (1) moraalien osa-alueita, (2) eettisiä kysymyksiä, (3) etiikan tutkimuksen laajajaska (4) etiikan tutkimuksen päämääriä.

Ensimmäiseksi (1) Loukola käsitteli moraalista sosiaalisena instituutina, johon sisältyy arvostelmia, niiden perusteluita, sekä joukko sääntöjä, periaatteita, ideaaleja ja/tai hyveitä. Näihin arvostelmiin, sääntöihin ja ideaaleihin sisältyy tuntemuksia ja sanktioita, jotka motivoivat ihmisiä toimimaan niiden mukaisesti. Kokonaisuutena tämä moraalien instituutio osa-alueineen poikkeaa kaikista muista tavoista ajatella ja arvioida maailmaa ja sen ilmiöitä.

Toiseksi (2), eettiset kysymykset jaotellaan aidosti moraalisiin, moraalista asenteita sekä moraalikäsitteitä koskeviin kysymyksiin, joita tarkastellaan normatiivisen, deskriptiivisen (kuvailevan) ja metaetiikan tutkimuksen avulla. Normatiivisessa etiikassa yritetään antaa perustelu ja oikeutus eettiselle toiminnalle sekä vastaamaan kysymykseen ”mikä on oikein ja hyvää”. Kuvailevassa etiikassa kuvataan olemassa olevia moraalien piirteitä, kuten yksilön ja kulttuurien uskomuksia ja käyttäytymistä. Teoreettisessa eli meta-etiikassa rakennetaan ja testataan abstrakteja moraaliteorioita, selittäen ja analysoiden moraalista kysymyksiä sekä niihin liittyviä käsitteitä ja niiden käyttöä. Kyse on ensijaisesti etiikan kielen, loogisen rakenteen ja päätelyn tutkimusta. Kahden jälkimmäisen tutkimuksen päämääränä on kautta etiikan historian ollut löytää ”tosia ja oikeita” moraaliperiaatteita ja -sääntöjä (so. normatiivisia periaatteita). Kuvailevan etiikan oletuksista ei kuitenkaan voi johtaa aitoja moraaliperiaatteita eikä moraalitermien aktuaalisesta käytöstä voi tehdä päätelmiä moraalitermien merkityksestä. Moraaliperiaatteita ei voi siten osoittaa oikeaksi myöskään moraalitermien merkityksien tutkimuksella.

(3) Etiikan tutkimus voidaan jaotella edelleen tieteelliseen ja filosofiseen etiikkaan sekä soveltavaan eli käytännölliseen etiikkaan. Kuvaileva etiikka sijoittuu tieteelliseen etiikkaan ja normatiivinen ja meta-etiikka puolestaan filosofiseen etiikkaan. Soveltavassa (käytännöllisessä) etiikassa pyritään käytännölliseen selkeyteen ja toiminnan ohjaamiseen, jossa päämääränä on julkispolitiikka ja ammatit sekä ajankohtaisten aiheiden eettiset kysymykset ja moraaliset huolenaiheet.

(4) Etiikan tutkimuksen päämääriä ovat 1) tärkeiden moraalisten asioiden selvittäminen, 2) moraalisten vaateiden kriittinen arviointi, 3) kokonaisvaltaista näkemystä kehittäminen moraalista periaatteista, sekä 4) moraalinen ohjaus.

Loukolan esitys on kokonaisuudessaan katsottavissa www.etene.fi/aineistot/muut aineistot.

Keskustelussa nousi esille se, eettisen keskustelun tulisi olla kriittistä sekä johtopäätöksiä tulisi perustella kokemuksen ja moraalisten seikkojen perusteella. Em. 'etiikan tutkimuksen päämäärät' soveltuvat ohjeiksi, kun on tarve löytää eettisiä toimintatapoja, yhteiskunnallisia arvoja ja sitoutumista sääntöihin tai löytää esitykselle mahdollisimman hyviä perusteluja. Nämä soveltuisivat myös ETENEn toiminnan huoneentauluksi.

Kysymys kuului, miten potilaan oikeuksia esim. päättää omasta hoidostaan tulisi tarkastella eettisesti? Miten tätä on mahdollista tehdä markkinataloudessa? Tällaisessa tilanteessa tulisi lähteä kysymyksestä, missä vaiheessa ihmisen pitäisi päästä valitsemaan? Tällöin on analysoitava ne asiat, joissa valinnanvapaus on tärkeä ja erotella asiat, joissa valinnanvapaudella ei ole merkitystä. Markkinatalouden kohdalla, on tärkeää huomata, että osa asioista on sellaisia, joita ei voi rahassa mitata. Miten voidaan mitata ihmisten haluja ja tarpeita sosiaali- ja terveydenhuollon palveluissa?

Keskustelussa nousi esille vielä sana ”velvollisuus”, joka nykyään liitetään henkilöihin ja erityisesti ammattivelvollisuuksiin. Velvollisuus-sanana usein korvataan sanalla ”vastuu”.

6 ETENEn toimintasuunnitelma vuosille 2010 -2014

Markku Lehto, Kari Eskola, Raimo Puustinen

Esittelyssä oli Eskolan laatima esitys ”Terveys- ja sosiaalihuollon haastavien tilanteiden etiikka”. Perusajatus on laatia ETENEn julkaisu, jossa esitellään sosiaali- ja terveydenhuollon käytännön ongelmatilanteita, niiden ratkaisuja sekä lainsäädäntö- ja etiikkaperustaa. Julkaisu on tarpeellinen koska huolimatta ammattihenkilöstön eettisten vaatimusten tietoisuudesta, käytännössä tulee esille tilanteita, joissa eettiset periaatteet joutuvat ristiriitaan. Toisen periaatteen noudattaminen rikkoo toista periaatetta.

Keskustelussa sovittiin, että raportissa tarkastellaan käytännön eettisiä ongelmaesimerkkejä. ETENEn jäsenet ja varajäsenet voivat toimittaa esimerkkejä suoraan Kari Eskolalle tai myös ETENEn sähköpostin kautta. Asian käsittelyä jatketaan seuraavassa kokouksessa.

Alustava luonnos julkaisuesityksestä ”Terveys- ja sosiaalihuollon haastavien tilanteiden etiikka” toimitetaan ETENEn jäsenille ja varajäsenille kokousmuistion liitteenä.

Puustisen tekemään luonnokseen vuoden 2011 kansalaisseminaarista, jossa esillä olisi ”Suomalaisien sosiaali- ja terveyspolitiikan etiikka” ja Lehdon alustukseen ”Kilpailu sosiaali- ja terveydenhuoltoa ohjaavana tekijänä” palataan seuraavassa neuvottelukunnan kokouksessa.

Keskustelussa toimintasuunnitelmaan ei tullut lisäehdotuksia tai korjauksia. Todettiin, että toimintasuunnitelmaa käsitellään stm:ssä tammikuun alkupuolella ja mahdolliset sieltä tulevat ehdotukset otetaan huomioon toimintasuunnitelmassa. Lopullinen toimintasuunnitelma vietään www.etene.fi sivuille ja siitä tehdään tiivistelmät ruotsin- ja englanninkielien sivuille.

7 Ilmoitusasiat

- Saattohoitosuosituksen seuranta ja arviointi, tutkimushanke
Todettiin, että varapuheenjohtaja Raimo Sulkava ja pääsihteeri Aira Pihlainen osallistuvat tutkimushankkeeseen.

- Tieteen päivät 12.1.-16.12.2011, Keskustelutilaisuus 14.1.11 klo 16.30 -18.00 Mistä tietoa, mihin luottaa? Terveystieto netissä, Helsingin yliopisto, päärakennus, sali 13 (3.krs)

Merkittiin tiedoksi.

- Matkaraportti Nec-foorum 28.10-29.10.10, Bryssel

Toiminnanjohtaja Irma Pahlman kertoi foorumissa käydyistä keskusteluista. Eutanasiasta foorumissa todettiin, että se on jokaisen kansallisvaltion omaan lainsäädäntövaltaan kuuluva asia.

- Matkalaskut vuodelta 2010 tulee toimittaa 31.12.2010 mennessä

Osastosihteeri Cherina Dolk informoi vuodenvaihteen laskujen aikataulusta ja siitä, että matkalaskujen tulee olla ETENESSÄ 31.12.2010 mennessä. Lisäksi uusi SEPA-järjestelmä merkitsee sitä, että laskuissa ilmoitettavat pankkiyhteydet tulee ilmoittaa IBAN ja BIC -muotoisina. Matkat tulee varata ohjeen mukaan matkatoimisto Kaleva Travel Oy:stä. Ohjeeseen ”Käytännön asioita neuvottelukunnan toiminnasta” on päivitetty ko. tiedot ja se toimitettiin kokouskutsun mukana jäsenille ja varajäsenille.

Uusi nettijulkaisu (ei painettuna) ”Mielenterveys lasten ja nuorten elämässä” on www.etene.fi/julkaisut sivulla.

Merkittiin tiedoksi.

8 Muut esille tulevat asiat

ETENEN jäsenten tietosuoja
Cherina Dolk

Jäsenille ja varajäsenille on tähän asti lähetetty sähköpostit piilokopioina. Keskustelussa sovittiin, että sähköpostit lähetetään vastaanottajille niin, että kaikki voivat nähdä toistensa sähköpostiosoitteet ja käyttää sen avulla esim. Vastaa kaikille -toimintoa. Jos joku ei halua sähköpostinsa näkyvän saajaluettelossa, hänen tulee ilmoittaa siitä ETENEN sihteeristölle pikaisesti.

Kirsti Aalto muistutti, että Terveysfoorumi 2011: Terveystenhuollon valinnat, järjestetään 3.-4.2.2011 Hanasaaren kulttuurikeskuksessa. Seminaariin on ilmoittautuminen käynnissä.

9 Kokouksen päätös

Puheenjohtaja päätti kokouksen klo 15.30.

Puheenjohtaja
(kohdat 1-5) Markku Lehto

Puheenjohtaja
(kohdat 6-9) Raimo Sulkava

Osastosihteeri Cherina Dolk

